

Dagens frågor

Illusionernas värld

I mitten av april meddelade utrikesminister Ullsten att han inbjudit till en europeisk nedrustningskonferens i Stockholm. Det pågår en enorm upprustning i Europa, sade han. Denna "har inte tillkommit för Europas skull. Relationerna mellan de europeiska staterna har knappast någonsin varit så avspända som de är i dag. Upprustningen är i stället en följd av att stormakterna kan tänka sig Europa som ett slagfält. Det finns anledning för de europeiska staterna att reagera mot detta."

Man förutsätter att en svensk utrikesminister kan mer geografi än de nuvarande eleverna i grundskolan. Något konfunderad frågar man alltså vad Ola Ullsten menar med Europa. Är relationerna mellan Jugoslavien och Bulgarien mer avspända än någonsin? Vilka är Albanien relationer till vilket som helst av Balkanländerna? Eller hör Balkan inte till Europa? Längre norrut: Är relationerna mellan Tjeckoslovakien och Västtyskland särskilt goda? Står Berlinmuren på plats som uttryck för avspänning? Eller, längst norrut, i vilken riktning har förhållandet mellan Sovjetunionen och Norge utvecklats under senare år? Kommer slutligen Finland att tacka ja till en inbjudan, då Sovjetunionen som stormakt inte får vara med?

Förhoppningsvis kommer Ola Ullsten att klarlägga vad han menar innan konferensen samlas, så att den inte bara blir ett av skatte-medel betalt fiasko. Han vet tex att FN under åratal diskuterat nedrustning i Genève, med intensivt deltagande av Sverige. Resultaten har blivit lika med noll, och en konferens i Stockholm lär inte föra längre. Samtidigt har Olof Palme blivit ledare för en socialdemokratisk konferens eller utredning med samma syften i

Wien. Utrikesministern får väl försöka samordna sin egen konferens med denna, eftersom det omöjligt kan vara så att tanken på Ullstenkonferensen bara uppstått för att ordna en motkonferens mot Olof Palmes.

För nu fem år sedan samlades det stora möte i Helsingfors, som gällde säkerheten i Europa. Det ansågs också ha gett bidrag till avspänningen, och i viss utsträckning var detta riktigt. Sovjetunionen fick sina erövrade gränser i väster erkända och därmed var en anledning till konflikter eliminerad. I övrigt gav mötet vissa förhoppningar, som snart skulle bli grusade, och dess fortsättning i Belgrad höll på att gå helt sönder. I höst är ytterligare en fortsättning planerad till Madrid, men i skrivande stund vet ingen om den kommer till stånd. Relationerna mellan staterna i Europa är faktiskt inte "mer avspända än knappast någonsin". Detta är den hårda verkligheten, utrikesminister Ullsten får säga vad han vill.

Det är en illusion att tex tro att vad som hänt i Afghanistan inte satt spår i alla stater, inte bara i Europa utan to m i tredje världen, där man haft erfarenhet av och har att handskas med utrikespolitiska problem, något som Sverige inte på länge behövt göra. Visserligen talas det inte lika mycket om Afghanistan nu som när den ryska inmarschen började, men detta beror till väsentlig del på av ryssarna skickligt organiserad nyhetstorka. Själva faktum, att Sovjetunionen med militära medel erövrat och lagt under sig ett grannland, är inte bortglömt. I verkligheten har fruktan för att detta skall kunna hända igen, och även på några håll i Europa, förstärkts och gjort det politiska och därmed det militära läget långt mer instabilt än det på flera år varit.

Hur läget är för Sverige har Bengt Lind analyserat i en Brännpunktsartikel i SvD den 13 april. Till denna kan kanske tilläggas, att ett studium av en annan artikel (SvD 11 april) av riksdagsledamoten Matts Hellström (s) är värt några minuter. Hellström hör inte till socialdemokratiens större tänkare. Här lyckas han med konststycket att så fullständigt oberoende av vad som pågår utanför oss tala om nedrustning och avspänning, att en läsare frågar sig om denne riksdagsman aldrig läser ens tidningar. Skillnaderna mellan verklighetens och illusionernas värld kan knappast illustreras tydligare än i hans artikel.

Vänsterpressnyheter

De sista månaderna har givit oss åtminstone två stora nyheter i fråga om inflytandet i svensk press. Först kom den sensationella uppgiften, att Aftonbladet förvärvat sammanlagt 21 000 aktier i Dagens Nyheter AB. DN själv upplyste i sammanhanget, att detta motsvarade 5,9 % av röststyrkan men sökte lugna opinionen genom att påpeka, att Bonniers dock hade 60 000 aktier, alltså en betryggande majoritet. I mitten av april kom nyheten, att ett dotterbolag till A-pressen i september 1981 skall starta en ny tidning i Stockholm. Den skall utkomma som morgontidning fem dagar i veckan – måndag–fredag. Upplagan är beräknad till minst 35 000 exemplar – då skulle tidningen gå ihop.

Den första reflexionen i anledning av detta är naturligtvis, att man på s-håll verkligen har god tillgång på kapital, när det gäller att stärka inflytandet över massmedia – att samtidigt bli stor delägare i DN och starta en morgontidning i Stockholm, det är verkligen inte illa.

Därnäst undrar givetvis den nyfikne, vad

som är huvudsyftet med aktieköpet i DN. Här har skribenterna i pressen varit kollegialt diskreta. Under diskussionen bland initierade har en och annan velat förmoda, att det skulle vara fråga om ren penningplacering, låt vara en originell sådan. Flertalet bedömare tycks däremot mena, att avsikten är att vinna en sorts politiskt-ekonomiskt fotfäste i landets största morgontidning. Även en minoritet kan – säger man – utöva ett visst tryck på den redaktionella utformningen, särskilt om den skrivande personalen redan från början är så klart vänsterorienterad som DN:s medarbetarstab i allmänhet är. Detta gäller både ledarskribenterna och bidragsgivare av typen Wilhelm Agrell, Maria Bergom-Larsson och Maj Wechselman.

Det saknas emellertid inte iakttagare, som menar att aktieköpet i DN skulle vara ett första steg till övertagande av ett majoritetsintresse i tidningen. Man vet, att stora delar av Bonniergruppen är måttligt förtjust över att ha en sorts ansvar för en tidning vilken blivit väsentligt rödare än ägarna velat. Det var under den Lagercrantzka epoken som Bonniers kom att släppa taget över redaktionsledningen, och nu står man där – utan att kunna göra något åt saken – med en tidning långt mer vänster än man någonsin drömt om att den skulle bli.

Det skall emellertid medgivas, att projektet om en ny morgontidning i Stockholm i viss mån talar mot idén att det skulle röra sig om förberedelse till ett maktövertagande i DN. Inte ens ett så stort kapitalcentrum som LO och SAP har obegränsat med pengar. Är vederbörande verkligen så rika och så företagsamma, att de vågar samtidigt satsa på DN och en ny morgontidning i Stockholm? Vad beträffar DN kan det väl dessutom antagas, att dess över-

gång till (s) skulle göra tidningen till en sämre affär: en del av näringslivets annonsörer (likasom mågna prenumeranter) skulle förmodligen draga sig tillbaka, om tidningen bleve klart smärkt.

En sak är emellertid klar. Båda nyheterna utgör en maning till det borgerliga Sverige att vårda sig om sina massmediaintressen. TV-radio är redan – trots alla pretentioner på objektivitet – markerat skär i sin kultur- och nyhetsförmedling. Skall nu dagspressen i Stockholm få ett ännu större vänsterinslag än som redan finns? Det är nyheter som stämmer till eftertanke.

En kristen revolution

Förra året kunde i Svensk Tidskrift återfinnas två Dagens frågor, den ena under rubriken "Vår kyrka och öststaterna", den andra kallad "Kyrkornas världsråd". I den förra påpekades ett egendomligt beroende av en och samma förlaga, vilken två medarbetare i Svenska kyrkans tidskrift Vår kyrka måste ha använt då de berömde öststatskyrkors fredsintresse samtidigt som de svepande misstänkliggjorde kyrkor i västländerna för bristande sådant intresse. I det senare av de två ledarsticken citerades den ingående bevisning för det marxistiska inflytandet inom Kyrkornas världsråd i Genève (KVR), som lagts fram av dr Edward Norman i Cambridge i några uppmärksammade radioföreläsningar.

Inläggen i Svensk Tidskrift väckte ett visst uppseende åtminstone i Uppsala, där ett antal kyrkliga institutioner finns samlade i ärkebiskopens närhet. Vill man där tränga vi-

dare i frågorna ges goda möjligheter genom en liten bok av Bernhard Smith, "Lögnens evangelium. Kyrkornas världsråd och politiken" (Bokförlaget Pro Veritate, pris 26 kr. Förord av biskop emeritus Sven Danell. Översättare och utgivare står ej angivna, vilket är beklagligt, och författarens bakgrund borde också ha presenterats.)

Redan av bokens titel framgår att författaren är starkt kritisk mot KVR. Särskilt angriper han generalsekreteraren dr Potter, vilket han inte är ensam om. Potter är född västindier och har gjort sina universitetsstudier i London och sedan prästvigts. England angriper han strängt för dess vita rasism – om den svarta rasismens utbredning talar han aldrig. Det är han som tagit initiativet till att KVR stött Black Power i USA och dess terroristiska och nihilistiska avläggare i England, ett egendomligt sätt att använda insamlingsmedel för kristen verksamhet. Men på samma sätt har KVR understött marxistiska terrororganisationer i Afrika, vilket de som ger kollekt i svenska kyrkor vet allt för litet om.

Så långt kan författaren kontrolleras, och han har obetingat rätt. I andra kapitel verkar han övertygande, men man skulle önska flera källhänvisningar än han presterat. Ett fall, som sammanfattas i boken, ger dock stöd för hans kritik, och stödet kommer från svenskt håll.

KVR går särdeles mjukt fram när det gäller öststaterna i allmänhet och Sovjetunionen i synnerhet. Nu vet vi, att förföljelser av kristna förekommer i Ryssland. Från Baltikum har mängder av exempel samlats. Baptistförföljelser är bekanta. Utom kristna för-

följs också judar och muslimer för sina religioners skull. KVR tiger stilla. Men en gång, 1973, frågade en av de svenska delegaterna i KVR:s centralkommitté, om inte Sovjetunionens undertryckande av den mänskliga rättigheten till fri religionsutövning borde nämnas i en resolution. Kommunisländernas representanter förnekade att något sådant undertryckande förekom. Missionsförbundaren rektor Olle Engström fick stöd av 2 röstande i denna församling av 120 kristna personer.

Naturligtvis är det förnedrande att svenska kyrkan står kvar i, och med sitt namn garanterar KVR, sådan som dess verksamhet är. Men om skäl finns – och några sådana borde ju finnas – för att svenska kyrkan stannar kvar, kunde kanske några svenska delegater letas upp som, sedan de studerat fakta, är villiga att leda en liten revolution inom KVR:s ledning. Det skulle väcka uppmärksamhet, och KVR skulle bli ett stöd, inte som nu för marxister utan för kristna.

Politikerföraktet

Ett visst förakt för eller åtminstone en viss skepsis mot politiker är en företeelse, som kan iakttagas på sina håll i vårt land. Den är inte särskilt gammal – att vara riksdagsman eller stadsfullmäktig ansågs ännu för 50 år sedan allmänt som ganska fint i Sverige. Hur har ett "politikerförakt" uppkommit och vad innebär denna misstro mot politikerna – det är frågor, som kunde vara värda en undersökning av våra ständigt forskningsberedda sociologer. I brist

på sådan forskning kan det vara tillåtet att framföra några gissningar.

Först är det anledning slå fast, att politikerföraktet börjat göra sig gällande först då arbetet med politik i stor utsträckning blivit ett heltidsjobb. Vad angår riksdagen är den icke avlägsna tid, då riksdagen började sammanträda även till höstsessioner och ledamöterna följaktligen blev ur stånd att ens under andra halvåret ägna sig åt sitt vanliga yrke, ett avgörande moment. Övergången till ständiga höstsessioner stöddes kraftigt av socialdemokraterna – för flertalet av deras folkrepresentanter framstod tillvaron i riksdagen som mycket angenämare (och lönsammare) än det vanliga jobbet, och en utsträckning av riksdagsexistensen att även omfatta hösten följaktligen som välkommen. I sammanhanget kan tilläggas, att den offentliga verksamhetens och det politiska arbetets utvidgning till att omfatta praktiskt taget allt mellan himmel och jord – samt politikernas härav följande önskan att åtminstone försöka behärska de mest skilda områden – säkert är en viktig faktor vid uppkomsten av politikerförakt.

En näraliggande omständighet bör också framhållas: På 60- och 70-talet har det blivit vanligt – något som förut i Sverige var exceptionellt – nämligen att unga människor kastar sig in i politiken och uppnår ledande poster där utan att ha lärt eller utövat något egentligt yrke (mer än tex partijobb eller journalistik på deltid). Man har ingen anledning bestrida tex herrar Ahlmarks, Palmes och Ullstens intelligens, men för sk vanligt folk, särskilt äldre människor, ter det sig besynnerligt att plötsligt se politiska klättrare utan erfarenhet av något "hederligt yrke" nå rikets högsta poster eller

åtminstone bli ständigt citerade opinionsledare.

Det finns naturligtvis ytterligare omständigheter, som kan fostra ett "politikerförakt". Många kritiker vill säkert här framhålla en långt driven benägenhet hos politikerna att taga taktiska hänsyn, att relativt oberoende av sakliga faktorer lämpa sin ståndpunkt efter opinionsströmningar av olika slag. Man skall dock inte överdriva betydelsen för genomsnittsväljaren av denna benägenhet hos politikerna – den är oundviklig i ett demokratiskt styrelsesätt och fanns säkert också för 50 år sedan (utan att man då hörde talas om något politikerförakt).

Vad orsakerna än må vara till politikerföraktet är det – ej minst på borgerligt håll – all anledning att tänka över politikens arbetsvillkor och fråga sig, om det verkligen finns grund för en sådan skepsis. Skall borgerligheten kunna hävda sig mot ett välorganiserat socialistiskt (och kommunistiskt!) organisationsväsen är det nödvändigt att få verkligt duktigt folk att fylla viktiga roller – på riksplanet och på kommunplanet. Det är notoriskt mycket svårare än förr – då riksdagen pågick blott januari-maj – att få duktiga yrkesmän (i näringslivet såväl som i allmän tjänst) att åtaga sig riksdagsledamotskap. Motsvarigheter till – för att ta exempel från handel och industri – Harald Nordenson, Gerard de Geer och Ernst Wehtje går det numera ytterst sällan att värva till riksdagen. Även bland de offentligt anställda, vilka formellt lätt kan få tjänstledighet för riksdagsuppdrag, är det ofta svårt att för riksdagen (eller större kommunala uppdrag) engagera lämpliga partivänner. För att den borgerliga saken med kraft skall hävdas blir det då nödvändigt att

lita till entusiastiska yngre krafter, även sådana som ej hunnit med något vanligt yrke men är beredda att "på direkten" bli yrkespolitiker. Så vitt man kan se har dessa – i allmänhet helt unga – människor gjort en bra insats och man skall vara tacksam för att de finns.

Avslutningsvis må ytterligare en sak framhållas. En stor del av politikerföraktets talesmän – ej minst på den borgerliga sidan – är folk, som inte gör ett skapande grand till stöd för sin politiska riktning (annat än att rösta vart tredje år). Dessa människor har naturligtvis ändå rätt att kritisera "yrkespolitikerna", men den andliga lättja (eller försiktiga opportunisten), som alltför ofta ligger bakom deras kritiska hållning, förtar deras kritik det mesta av dess tyngd. I det hela har vi på den borgerliga sidan all anledning att vara tacksamma mot våra politiker. Visst är det önskvärt att få in flera människor med tung yrkeserfarenhet i riksdagen – lantbrukare och företagare, lärare och tjänstemän, läkare och jurister – men praktiskt sett blir det oundvikligt att också engagera helt unga partikrafter. Utan dem skulle Gösta Bohman, Lennart Blom och andra få det svårt att göra sitt jobb.

Ny högerledare i Norge

Det norska Høyre valde ny partiledare på det senaste partimötet. Den ansedde Erling Norvik hade meddelat, att han inte önskade bära arbetsbördan längre och hade tagit ett lugnare jobb som redaktör i en tidning i sin hemtrakt Finnmark. Under hans ledning hade Høyre betydliga framgångar och ligger nu på knappa 30 % i opinionsmätningarna. Många beklagade Norviks beslut.

Den nye partiledaren är Jo Benkow, stortingsman sedan många år. Till att börja med hade han motkandidater, men de drog sig efter hand tillbaka. Detta vittnar om att Benkow inte var en självklar kandidat. Han kritiserades för att vara alltför pragmatisk och färglös. Särskilt de mer ideologiskt orienterade inom Høyre hade svårt att godtaga honom utan vidare.

Valet blev dramatiskt genom att abortfrågan kom att spela en central roll just på detta partimöte. Inom den norska borgerliga treparti-koalitionen, som är beredd att bilda regering efter en valseger, finns en central punkt, som går ut på att den nuvarande lagen om rätt att själv bestämma om abort skall ändras så att fostret får rättsligt skydd. Inom Høyre finns ett växande motstånd mot denna punkt i den gemensamma deklARATIONEN, och på landsmötet var det en klar majoritet för självbestämmanderätten om abort. Benkow, som inte hade klart uttalat sin ståndpunkt, slöt sig nu till denna mening och därmed var det bäddat för motstånd mot honom.

Partiet kom fram till lösning, som vann allmän anslutning, nämligen att avstå från att ha någon mening i abortfrågan. Den blev förklarad vara en samvetsfråga, som var och en fick göra upp om med sig själv. Och väljarna fick avgöra om de skulle rösta på sina kandidater alltefter respektive persons kända ståndpunkt.

Detta uppgivande av en gammal bastion inom Høyre togs mycket onådigt upp av de två andra inom den borgerliga koalitionen, Senterpartiet och Kristelig folkeparti. Det påstods till och med att nu var ett regeringssamarbete omöjliggjort.

Förändringen i Høyres principiella hållning

till abort sammanföll alltså med valet av ny ledare. Det ligger kanske något symboliskt i detta. Benkow representerar den liberala traditionen inom Høyre till skillnad från den idé-konservativa. Partiet har alltid levat i spänning mellan dessa två tendenser. Somliga fruktar att det kommer att leda till övergångar till Kristelig folkeparti, men i koalitions-sammanhang betyder det ganska litet.

Benkow själv tar saken med största ro. Ett parti med en anslutning av 30 % av väljarna måste med nödvändighet reflektera den allmänna folkmeningen och det tjänar ingenting till att slåss mot åsikter, som har majoritet bland folket.

TCO framhärdar

En arbetsgrupp inom TCO, med förbundsdirektören Karl Erik Nilsson i spetsen, har nyligen framlagt en ny rapport i fondfrågan. Föga överraskande dömer gruppen ut alla andra metoder för ökad kapitalbildning än kollektiva fonder. Detta gör man trots att det inte är kapital utan lönsamhet som är hindret för en ökning av investeringarna.

Det sägs rent ut i rapporten att man inom TCO strävar efter mer facklig makt över företagsledningsfrågorna än vad reformer inom arbetsrätten (MBL) kan ge. På slutet kommer TCO-gruppen fram till att löntagarkapitalet skall kunna utnyttjas för en successiv förändring i riktning mot en rimlig balans mellan enskilt ägande och olika former av kollektivt ägande.

Vi blev nyfikna och ringde upp Karl Erik Nilsson och frågade honom vad man inom TCO menar med "en rimlig balans mellan en-

skilt ägande och olika former av kollektivt ägande". Där ligger ju knäckfrågan om det skall vara facket som äger och styr företagen.

De svar vi fick från Karl Erik Nilsson var att "det kan man inte svara på", "vad som är rätt och orätt det får man väl för f-n förhandla om", "det hade varit oklokt att ange att vi skall ha just dessa proportioner, hur hade vi kunnat försvara det?"

– Vi har inte velat spika fast flaggan i masttoppen, sade Karl Erik Nilsson också. Det är synd. Man skulle kunna säga att om TCO förut

seglade under falsk neutralitetsflagg för att dölja sina långtgående socialistiska ambitioner, så har den förändringen nu skett, att TCO inte seglar under någon flagga alls. Frågan är om det skall anses som en förbättring eller som en försämring.

TCO:s medlemmar har all anledning att se upp med vad det vänsterdominerade TCO-kansliet sysslar med i fondfrågan. TCO-ledningens försök att mot medlemmarnas vilja vara med om att införa fondsocialism bör medlemmarna inte längre tolerera.